

РОЗДІЛ III. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2024-4-03>

ВПЛИВ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Задніпряна-Корінна М. Ю.*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри економіки і права**Національний університет харчових технологій**вул. Володимирська, 68, Київ, Україна**orcid.org/0000-0002-6440-8545**mzadnepriana@yahoo.com*

Ключові слова: міжнародне право, продовольчий ринок, Україна, Європейський Союз, безпека харчових продуктів, інтеграція.

У сучасному глобалізованому світі міжнародне право виступає ключовим фактором, що впливає на правове регулювання агропродовольчого сектора. Для України, де агропродовольчий сектор має стратегічне значення для продовольчої безпеки та соціально-економічного розвитку, інтеграція міжнародних правових норм у національне законодавство є надзвичайно актуальною. Основною метою цієї статті є дослідження впливу міжнародно-правових норм на функціонування продовольчого ринку в Україні, акцентуючи увагу на позитивних аспектах адаптації законодавства та існуючих викликах. Дослідження показує, що міжнародні норми встановлюють важливі стандарти безпеки харчових продуктів, механізми відповідальності та захисту прав споживачів, що сприяє формуванню стабільного середовища для підприємницької діяльності. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як СОТ та ЄС, є необхідною для розвитку агропродовольчої політики, адже це дозволяє Україні адаптувати своє законодавство до європейських стандартів. Вивчення європейських норм показує, що їх імплементація підвищує конкурентоспроможність українських товарів на міжнародному ринку. Крім того, стаття аналізує основні принципи правового регулювання, зокрема безпеку харчових продуктів, екологічну відповідальність та захист прав споживачів, що формують основи стабільного функціонування агропродовольчого сектора. Оцінка механізмів контролю за дотриманням стандартів безпеки продуктів є критично важливою для забезпечення споживчої довіри та якості продукції. Важливо виявити виклики, пов'язані з недостатньою гармонізацією національного законодавства та міжнародних норм. Стаття також надає рекомендації щодо покращення правового середовища для розвитку продовольчого ринку в Україні, що може сприяти адаптації законодавства до міжнародних стандартів, підвищенню конкурентоспроможності агропродовольчих товарів та забезпеченню сталого розвитку аграрного сектора. Впровадження міжнародних норм у національне правове поле допоможе інтегрувати Україну в глобальну економіку, забезпечивши належний рівень якості та безпеки продовольчих товарів. Отже, дане дослідження підкреслює важливість активного впровадження міжнародно-правових норм для формування ефективного правового середовища, що сприятиме стабільному розвитку продовольчого ринку України та відповідає сучасним викликам.

THE IMPACT OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS ON THE FUNCTIONING OF UKRAINE'S FOOD MARKET

Zadnipyana-Korinna M. Yu.

PhD in Law,

Associate Professor at the Department of Economics and Law

National University of Food Technologies

Volodymyrska str., 68, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-6440-8545

mzadnepriana@yahoo.com

Key words: *international law, food market, Ukraine, European Union, food safety, integration.*

In today's globalized world, international law plays a key role in the legal regulation of the agri-food sector. For Ukraine, where the agri-food sector is strategically important for food security and socio-economic development, the integration of international legal norms into national legislation is particularly relevant. The main objective of this article is to explore the impact of international legal norms on the functioning of the food market in Ukraine, focusing on the positive aspects of legislative adaptation and the existing challenges. The research shows that international norms establish important standards for food safety, mechanisms for accountability, and consumer rights protection, which contribute to the formation of a stable environment for entrepreneurial activity. Cooperation with international organizations, such as the WTO and the EU, is essential for the development of agri-food policy, as it allows Ukraine to align its legislation with European standards. An examination of European norms reveals that their implementation enhances the competitiveness of Ukrainian products in the international market. Furthermore, the article analyzes the key principles of legal regulation, including food safety, environmental responsibility, and consumer rights protection, which form the basis for the stable functioning of the agri-food sector. Assessing the mechanisms for monitoring compliance with food safety standards is critically important for ensuring consumer trust and product quality. It is vital to identify the challenges associated with insufficient harmonization of national legislation and international norms. The article also provides recommendations for improving the legal environment for the development of the food market in Ukraine, which can facilitate the adaptation of legislation to international standards, enhance the competitiveness of agri-food products, and ensure the sustainable development of the agricultural sector. The implementation of international norms into the national legal framework will help integrate Ukraine into the global economy, ensuring an appropriate level of quality and safety for food products. Thus, this research underscores the importance of actively implementing international legal norms to create an effective legal environment that fosters the stable development of Ukraine's food market and responds to contemporary challenges.

Вступ. У контексті сучасних глобалізаційних процесів та інтеграції національних економік міжнародне право виступає важливим фактором, що суттєво впливає на правове регулювання різних секторів, зокрема агропродовольчого. В Україні, враховуючи стратегічну значущість агропродовольчого сектора для забезпечення продовольчої безпеки та соціально-економічного розвитку, інтеграція норм міжнародного права в національне законодавство набуває особливої

актуальності. Нормативні акти міжнародного права встановлюють стандарти безпеки харчових продуктів, види відповідальності та захисту прав споживачів, що є критично важливими для формування стабільного і прозорого середовища для діяльності суб'єктів продовольчого ринку. Дослідження впливу міжнародного права на правове регулювання даної теми в Україні дозволяє не лише виявити позитивні аспекти адаптації законодавства, а й виявити існуючі

виклики та бар'єри. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація торгівлі (СОТ) та Європейський Союз (ЄС), є невід'ємною складовою цього процесу, сприяючи розвитку агропродовольчої політики в Україні. Останні дослідження сучасних вітчизняних вчених в сфері правового регулювання продовольчого ринку акцентують увагу на важливості покращення нормативно-правової бази для забезпечення ефективності функціонування агропродовольчого сектора в Україні. Більшість науковців підкреслюють, що інтеграція в європейський простір є ключовою для підвищення конкурентоспроможності українських товарів на міжнародному ринку. Ефективне правове регулювання може стати механізмом, який стимулює впровадження інновацій та екологічно чистих технологій у сільському господарстві. Це дослідження зосереджується на впливі норм міжнародного права на правове регулювання продовольчого ринку в Україні, що включає кілька ключових аспектів. По-перше, вивчення основних принципів правового регулювання продовольчого ринку дозволяє визначити, які міжнародні стандарти і норми є найбільш релевантними для України. Це охоплює принципи безпеки харчових продуктів, екологічної відповідальності та захисту прав споживачів, які формують основу для стабільного функціонування агропродовольчого сектора. По-друге, аналіз впливу європейських норм на національне законодавство має важливе значення для виявлення шляхів адаптації українського законодавства до вимог Європейського Союзу. Це включає вивчення норм, що регулюють безпеку харчових продуктів, а також практики, що забезпечують дотримання цих норм на рівні національного законодавства. По-третє, оцінка ефективності механізмів контролю за дотриманням стандартів безпеки харчових продуктів є критично важливою для забезпечення споживчої довіри та якості продукції. Цей аспект передбачає аналіз існуючих механізмів моніторингу та контролю, а також пропозиції щодо їх удосконалення. Важливо також виявити основні виклики та перспективи у сфері правового регулювання агропродовольчого сектору, включаючи проблеми, пов'язані з недостатньою гармонізацією між національним і міжнародним правом, а також з бар'єрами, що стримують інтеграцію. Нарешті, розробка рекомендацій щодо покращення правового середовища для розвитку агропродовольчого ринку в Україні дозволяє сформулювати конкретні пропозиції, що сприятимуть адаптації законодавства до міжнародних стандартів, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світовій арені та забезпеченню стійкого розвитку аграрного сектора.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правове регулювання є невід'ємним елементом стабільності та розвитку агропродовольчого сектору, оскільки формує основи для законодавчої, економічної та соціальної взаємодії учасників ринку. Успішне правове регулювання має на меті створення сприятливих умов для підприємницької діяльності, що включає забезпечення захисту прав споживачів, прав власності та дотримання конкурентних норм. Нормативно-правова база, що регулює продовольчий ринок, є багатогранною і включає закони, постанови, а також міжнародні угоди, які суттєво впливають на господарську діяльність суб'єктів ринку. Правові засади, що регулюють цю сферу, забезпечують не лише стабільність і прозорість, але й сприяють розвитку конкурентоспроможності агропродовольчих підприємств. Європейський Союз (ЄС) відіграє провідну роль у формуванні законодавчих рамок, які охоплюють широкий спектр питань, від безпеки продуктів харчування до захисту прав споживачів. Основою правового регулювання у продовольчій сфері є спільна аграрна політика, яка включає різноманітні механізми підтримки сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки. Ця політика базується на принципах стабільності ринку, підтримки доходів фермерів та забезпечення якості продукції. Важливим аспектом є контроль за дотриманням норм безпеки продуктів, що здійснюється через європейське законодавство, яке регулює стандарти виробництва, обробки та розподілу продуктів харчування.

Слід підкреслити, що вивчення основних принципів правового регулювання продовольчого ринку є критично важливим для ідентифікації міжнародних стандартів та норм, що можуть бути адаптовані в Україні. Особливу увагу слід приділити принципам безпеки харчових продуктів, які відіграють центральну роль у формуванні довіри споживачів і забезпеченні їх здоров'я. Ці принципи включають вимоги до контролю якості на всіх етапах виробництва, обробки та розподілу, а також забезпечення чіткої інформації про склад і походження продуктів. Крім того, важливими є принципи екологічної сталості, які реалізуються через інтеграцію норм захисту навколишнього середовища у виробничі процеси. Це передбачає використання екологічно чистих технологій і ресурсозберігаючих практик, що сприяють збереженню природних ресурсів. Принципи захисту прав споживачів також набувають значного значення в контексті європейських стандартів. Вони передбачають не лише право на інформацію, але й механізми захисту споживачів у разі порушення їхніх прав. Додатково, принципи конкурентоспроможності та чесної конкуренції, що закріплені в законодавствах європейських країн, допомага-

ють забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку. Інтеграція цих принципів у національну правову систему України сприятиме створенню ефективного і прозорого агропродовольчого ринку, відповідного сучасним викликам і потребам суспільства.

Правові норми ЄС забезпечують ефективне функціонування продовольчого ринку завдяки створенню загальних стандартів, які сприяють гармонізації законодавств держав-членів. Це дозволяє знизити бар'єри для торгівлі та забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку. Наприклад, Регламент (ЄС) № 1169/2011 визначає вимоги до інформації про харчові продукти, що підвищує прозорість для споживачів [1]. Дослідження показують, що правове регулювання у країнах ЄС активно сприяє запобіганню правопорушенням у сфері продовольства. Системи контролю за дотриманням законодавства включають регулярні перевірки, аудит підприємств та механізми реагування на порушення. Це забезпечує високу правову культуру серед учасників ринку, що, в свою чергу, підвищує довіру споживачів. Крім того, правові засади включають елементи соціальної відповідальності бізнесу, що є важливим чинником у забезпеченні ефективності діяльності агропродовольчих підприємств. Суб'єкти господарювання заохочуються до дотримання етичних норм у виробництві, що підвищує їхню репутацію та конкурентоспроможність. Уряди європейських країн активно впроваджують програми підтримки екологічно чистих технологій, що також впливає на юридичну відповідальність у продовольчій сфері.

Країни ЄС беруть участь у численних міжнародних угодах, які регулюють торгівлю продовольчими товарами, такі як угоди Світової організації торгівлі (СОТ). Це забезпечує відповідність національного законодавства міжнародним нормам і стандартам. В Україні інтеграція в міжнародні правові системи стає все більш актуальною, оскільки це забезпечує відповідність національного законодавства світовим стандартам. Основним механізмом реалізації цього процесу є укладення міжнародних угод, які визначають правила торгівлі продовольчими товарами. Країни-учасниці Світової організації торгівлі (СОТ) зобов'язані дотримуватись стандартів, що регулюють безпеку та якість харчових продуктів. Це, в свою чергу, спонукає Україну адаптувати своє законодавство до цих вимог.

Директиви Європейського Союзу також мають значний вплив на розвиток національної правової системи. Вони охоплюють широкий спектр питань, від безпеки харчових продуктів до прав споживачів. Зокрема, впровадження європейських стандартів забезпечує підвищення якості

продукції та захист прав споживачів. Інтеграція в міжнародні правові системи дозволяє Україні залучати іноземні інвестиції в аграрний сектор, що сприяє розвитку економіки. Разом з тим, дотримання міжнародних норм підвищує довіру споживачів до національної продукції. Проте, адаптація до міжнародного права також ставить перед Україною певні виклики. Необхідно оновлювати законодавство, щоб усунути правові колізії та забезпечити ефективний контроль за дотриманням норм. Крім того, важливо забезпечити спільну роботу між державними органами, підприємствами та споживачами для реалізації міжнародних зобов'язань. Дослідження показують, що належна імплементація міжнародних норм сприяє зниженню бар'єрів для торгівлі та покращенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках. Урядові програми підтримки аграрного сектору також повинні бути спрямовані на відповідність міжнародним стандартам. Важливим аспектом є забезпечення прозорості у регулюванні продовольчого ринку. Підвищення правової свідомості учасників ринку допоможе уникнути правопорушень і покращити імідж національних виробників.

Отже, вплив міжнародного права на правове регулювання суб'єктів продовольчого ринку в Україні є визначальним фактором для сталого розвитку агропродовольчої системи. Успішна інтеграція в міжнародне правове поле дозволить Україні зміцнити свою позицію на світовій арені. З урахуванням сучасних викликів, важливо продовжувати дослідження у цій сфері, щоб забезпечити дотримання міжнародних зобов'язань та адаптацію національного законодавства до європейських стандартів. Тільки спільними зусиллями можна досягти сталого розвитку агропродовольчого ринку, що відповідає сучасним вимогам. Для прикладу оновлене правове регулювання діяльності суб'єктів продовольчого ринку в Польщі є важливим елементом забезпечення стабільності та конкурентоспроможності аграрного сектору. Польська система регулювання базується на численних законодавчих актах, що визначають правила функціонування ринку харчових продуктів. Наприклад, Закон про безпечність харчових продуктів і харчування від 25 січня 2006 року (*Ustawa o bezpieczeństwie żywności i żywienia*) є основним нормативним актом, що визначає вимоги до виробництва, обробки та розподілу харчових продуктів [2]. Також Закон про ветеринарну діяльність (*Ustawa o działalności weterynaryjnej*) регулює питання безпеки харчових продуктів тваринного походження та контролю за здоров'ям тварин [2]. Закон про контроль якості харчових продуктів (*Ustawa o kontroli jakości produktów żywnościowych*) встановлює правила контролю

за якістю та безпечністю продуктів харчування на всіх етапах їх обробки [2]. Закон про захист прав споживачів (*Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów*) регулює права споживачів на безпечність харчових продуктів та інформацію про них, а Закон про охорону навколишнього середовища (*Ustawa o ochronie środowiska*) [2] включає вимоги щодо екологічної безпеки в сільському господарстві та виробництві харчових продуктів [2]. У рамках Європейського Союзу Польща реалізує директиви, що регулюють безпеку харчових продуктів, що дозволяє інтегрувати національні норми з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню якості та безпеки продукції, а також захисту прав споживачів. Державна підтримка аграрного сектору є невід'ємною частиною правового регулювання. Програми субсидій та грантів стимулюють інвестиції в сучасні технології та інновації, що, у свою чергу, підвищує ефективність виробництва та конкурентоспроможність польських виробників на міжнародному ринку. Правове регулювання також охоплює екологічні аспекти, що є важливим для сталого розвитку сільського господарства. Закони, що регулюють охорону довкілля, встановлюють вимоги до використання ресурсів і управління відходами. Споживачі, у свою чергу, отримують інформацію про походження продуктів та їх склад, що сприяє свідомому вибору. Отже, правове регулювання ефективності діяльності суб'єктів продовольчого ринку в Польщі є комплексним і багатограним процесом. Воно забезпечує не лише безпеку і якість продуктів, а й сприяє розвитку економіки, підтримці фермерів і захисту прав споживачів. Подальший позитивний розвиток правового поля в цій сфері вимагатиме адаптації до змінюваних умов ринку та потреб суспільства. У результаті, така політика дозволить зміцнити продовольчу безпеку та забезпечити сталий розвиток аграрного сектору Польщі.

Досвід європейських країн у сфері правового регулювання продовольчого ринку надає цінні уроки щодо забезпечення ефективності функціонування цієї важливої галузі. Одним із ключових аспектів, який впливає на ефективність правового регулювання, є активна взаємодія між державними органами, підприємствами та споживачами. Встановлення механізмів зворотного зв'язку між цими учасниками є необхідним для оперативного реагування на зміни в умовах ринку та потребах суспільства. Прозорість є одним із основних принципів, на яких ґрунтуються правові засади продовольчого ринку в Європі. Державні органи зобов'язані надавати чітку і доступну інформацію про законодавчі норми, що регулюють ринок. Це забезпечує споживачам можливість ухвалювати обґрунтовані рішення, а підприємствам – дотри-

муватись правил. Впровадження електронних платформ для комунікації між усіма учасниками ринку сприяє підвищенню рівня прозорості. Стабільність правового середовища також є критично важливою для розвитку агропродовольчих підприємств. Дослідження показують, що відсутність правових колізій і чіткість норм забезпечують сприятливі умови для інвестування в сільське господарство. Європейські країни реалізують програми, які підтримують малий і середній бізнес, надаючи їм доступ до фінансування і технічної допомоги.

Відповідальність підприємств стає все більш важливою в контексті правового регулювання. Компанії, які беруть на себе відповідальність за екологічні та соціальні наслідки своєї діяльності, отримують конкурентні переваги. Законодавство, яке стимулює практики сталого розвитку, сприяє впровадженню інновацій та покращенню іміджу компаній серед споживачів. Слід підкреслити, що начну роль у правовому регулюванні відіграє система юридичної відповідальності, яка покликана забезпечити дотримання законодавства. Класифікація видів відповідальності сприяє розумінню механізмів притягнення до відповідальності та формує основи для запобігання правопорушенням. Дослідження впливу зовнішньоекономічної діяльності на юридичну відповідальність вказує на необхідність адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Висновки. Впровадження міжнародних норм у національне правове поле забезпечує інтеграцію України в глобальну економіку і підвищує конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках. Важливим аспектом є активізація правових механізмів, які регулюють відносини на продовольчому ринку. Це включає розробку нових нормативно-правових актів, а також удосконалення існуючих, з метою забезпечення прозорості та передбачуваності в діяльності суб'єктів. Дослідження показують, що дотримання законодавчих норм безпосередньо впливає на результати діяльності підприємств, підвищуючи довіру з боку споживачів і інвесторів. Систематизація юридичної відповідальності та підвищення правової свідомості учасників ринку є критично важливими для стабільності продовольчої системи країни. Освіта і правове навчання персоналу підприємств також відіграють важливу роль у запобіганні правопорушенням. Узагальнюючи, можна стверджувати, що правові засади забезпечення ефективності діяльності суб'єктів продовольчого ринку повинні базуватися на принципах законності, прозорості та відповідальності. Зміцнення правових механізмів, адаптація до міжнародних стандартів та активна участь держави у регулюванні цієї сфери є необхідними для досягнення

сталого розвитку продовольчого ринку в Україні. Основні висновки, що випливають із аналізу, вказують на ключові аспекти, які потребують уваги та подальшої роботи. По-перше, важливість інтеграції з європейськими стандартами. Адаптація національного законодавства до європейських норм значно підвищує конкурентоспроможність українських агропродовольчих товарів на міжнародному ринку. Це також сприяє покращенню стандартів безпеки та якості продукції, що є критично важливим для забезпечення довіри споживачів. По-друге, необхідність розвитку механізмів контролю, адже ефективні механізми контролю за дотриманням стандартів безпеки є критично важливими для підвищення довіри споживачів. Регулярні перевірки та аудити не лише допомагають запобігти правопорушенням, а й забезпечують високу правову культуру серед учасників ринку. По-третє, підприємства, які дотримуються етичних норм і принципів сталого розвитку, здобувають конкурентні переваги. Це сприяє покращенню їх репутації та підвищенню довіри з боку споживачів, що в свою чергу підсилює їх позиції на ринку. По-четверте, активна взаємодія між державними органами, підприємствами та споживачами є важливою для оперативного реагування на зміни в ринкових умовах. Встановлення механізмів зворотного зв'язку допомагає адаптувати законодавство до потреб суспільства і ринку.

Перспективи подальших досліджень у сфері правового регулювання продовольчого ринку

можуть включати кілька важливих напрямків. По-перше, глибше дослідження впливу нових технологій. Вивчення впливу цифровізації та інновацій на агропродовольчий сектор, а також можливостей використання нових технологій для підвищення ефективності правового регулювання стане актуальним. По-друге, дослідження правового регулювання продовольчого ринку в інших країнах дозволить виявити найкращі практики, які можуть бути адаптовані в Україні. Цей підхід сприятиме розширенню знань про ефективні механізми, які вже успішно застосовуються. По-третє, вивчення соціально-економічних наслідків від впровадження нових правових норм на агропродовольчий ринок. Це включає акцент на вплив на малий і середній бізнес, що може сприяти більшій обізнаності про потреби різних учасників ринку. По-четверте, розробка рекомендацій для державної політики. Формування конкретних рекомендацій для державних органів щодо вдосконалення правового регулювання, яке сприятиме сталому розвитку агропродовольчого сектору, є важливим кроком. Таким чином, подальші дослідження в цій сфері можуть суттєво сприяти розвитку ефективних правових механізмів, які забезпечать сталий розвиток агропродовольчого ринку в Україні. Комплексний підхід до адаптації правового середовища дозволить Україні зміцнити свою позицію на міжнародному ринку та забезпечити належний рівень якості і безпеки продовольчих товарів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти, про внесення змін до регламентів Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1924/2006 та (ЄС) № 1925/2006 та про скасування Директиви Комісії 87/250/ЄЕС, Директиви Ради 90/496/ЄЕС, Директиви Комісії 1999/10/ЄС, Директиви Європейського Парламенту і Ради 2000/13/ЄС, Директиви Комісії 2002/67/ЄС, Директиви Комісії 2008/5/ЄС та Регламенту Комісії (ЄС) № 608/2004 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-11#Text
2. Baza Internetowy System Aktów Prawnych <https://isap.sejm.gov.pl>

REFERENCES

1. Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directive 2002/67/EC, Commission Directive 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-11#Text
2. Baza Internetowy System Aktów Prawnych <https://isap.sejm.gov.pl>